

ԿԿՈՒ

Մանկապատանեկան Թերթիկ

ԱՊՐԻԼ Դ - 2024
Թիւ - 16 -

Թիւր պատրաստեց՝
ՓԱԹԻԼ ԳՎԱՍՍԻԱՆ-ՎԱՐԴԱՊԵՏԵԱՆ
Նկարազարդեց՝
ՌԱՅՅԻՒ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

Ցեղասպանութեան պատմութեան կողքին, հայ քաջարի մարտիկներուն արիւնով գրուեցան Վանի, Շապին Գարահիսարի, Տարօնի, Մուսա լեռան եւ Ուրֆայի 1915-ի հերոսամարտերուն դիցազներգական էջերը:

ՎԱՆը շնորհիւ իր հայահոծ բնակչութեան եղած է ազատագրական պայքարի գլխաւոր կեդրոններէն մէկը: Տեսած ու ճանչցած է թուրքը եւ անոր դէմ առաջին անգամ չէր, որ զէնք պիտի բարձրացնէր: Եղեռնի օրերու շարդի վտանգէն ետք Վանը կ'որոշէ դիմել հերոսական ապստամբութեան: Հայ քաջարի մարտիկները կը դիմադրեն թուրք զինուորներուն, մինչեւ որ կամաւորական խումբերը Վան կը մտնեն եւ կը փրկեն 160.000-ի հասնող հայ ժողովուրդը:

ՇԱՊԻՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ անվեհեր զաւակները դժբախտութիւնը նախազգալով կը նախընտրեն զէնքի ուժով դիմադրել, քան ոչխարներու նման զոհուիլ, եւ 1915 Յունիսին կը հռչակեն իրենց հերոսամարտը:

ՈՒՐՖԱՅԻ 20.000 հայերը ամէն օր ականատես ըլլալով աքսորեալներու կարաւաններուն եւ անոնց չարչարանքներուն, 29 Սեպտեմբեր 1915-ին կը դիմեն զէնքի, անակնկալի մատնելով թրքական բանակները: Անհաւասար պայքարին մէջ քար ու քանդ կ'ըլլան հայութեան դարաւոր օճախները, բայց

ՅԻՇԷ՛ ԱՆՑԵԱԼԴ, ՊԱՅԱՆՁԷ՛ ԻՐԱԽՈՒՆՔԴ

պատմութիւնը ոսկի տառերով կ'արձանագրէ այդ սխրանքները:

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԱՆ հերոս զաւակները 1915 Սեպտեմբերին կը բարձրանան Մուսա լեռ, ուր քառասուն օր կը դիմադրեն թուրքերուն, մինչեւ որ ֆրանսական շոգենաւ մը կու գայ եւ ծովեզերքէն 5000 հայեր առնելով կը փոխադրէ Փոր Սայիտ: Հետագային անոնք կը վերադառնան իրենց պատմական բնակավայրերը:

Մեծանուն գրող Ֆրանց Վերֆել իր սքանչելի վեպով կը պատմէ Մուսա լեռան հերոսամարտը:

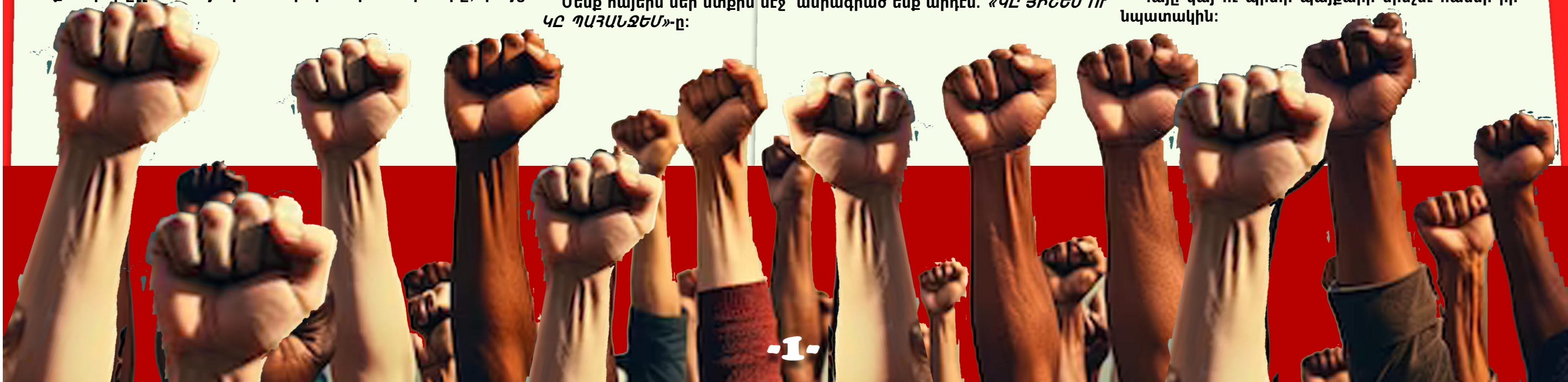
Այս հերոսական դէպքերը կարդալով կը հասկնանք, թէ մենք Ցեղասպանութենէն ետք կրցած ենք վերապրիլ եւ պատմական մեր երթը շարունակել՝ պայքարով:

Այո՛, պայքար կայ եւ պետք է շարունակել պայքարը, Մենք հայերս մեր մտքին մէջ ամրագրած ենք արդէն. «ԿԸ ՅԻՇԵՍ ՈՒ ԿԸ ՊԱՅԱՆՁԵՍ»-ը:

Անշուշտ, մեր նահատակները ոգեկոչելու, Ցեղասպանութիւնը յիշելու եւ հատուցում պահանջելու համար մենք չենք սպասեր մէկ օրուան՝ Ապրիլ 24-ին: Հայ մարդը մշտապէս յիշելով եւ իր արդար իրաւունքները պահանջելով կրնայ հանրութեան ներշնչել պայքարի ոգին: Յիշել կը նշանակէ հայ պատանիներուն եւ երիտասարդներուն մտքերուն մէջ վերակենդանացնել մեր նահատակները, որոնք անմեղ զոհերը եղան Թուրքիոյ գործադրած Ցեղասպանութեան, ինչպէս նաեւ կը նշանակէ յիշեցնել անոնց, թէ իրենք են ժառանգորդները հայրենի հողերուն, մշակութային հարստութիւններուն տէրերը, մերն են՝ եւ մեզի կը պատկանին, բայց խլուած են մեզմէ:

Հայրենի հողերու ազատագրութիւնը մեր խնդիրն է, մեր դատը, մեր իրաւունքը: Եւ այս բոլորին տիրանալու համար ուրիշ ճամբայ չկայ, բացի՝ պայքարէն:

Հայը կայ ու պիտի պայքարի մինչեւ հասնի իր նպատակին:

ՀԱՆԵԼՈՒԿ

1- Այն ի՞նչ գնդակ է ամուր,
Առաջ՝ սառոյց, յետոյ՝ ջուր:

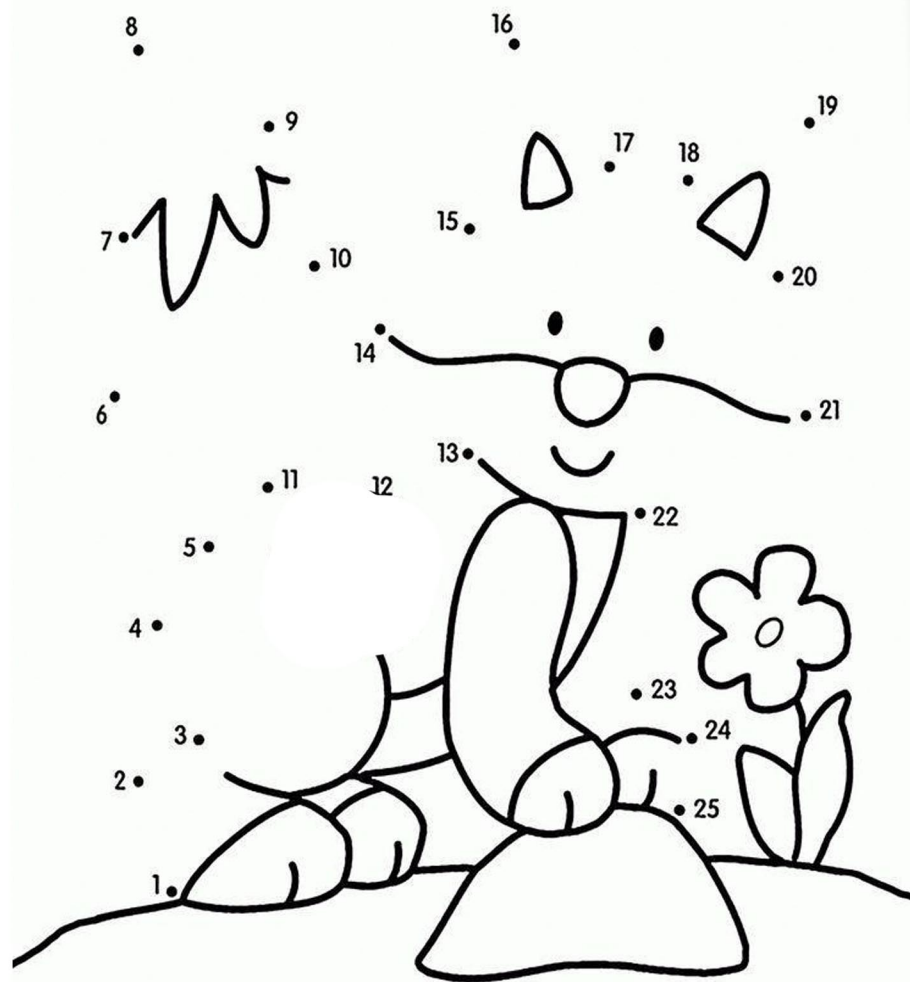
(տուհիմուհ)

2- Մարգրիտի պես ճերմակ է,
Դաշտի խոտին վերմակ է,
Չի նմանիր թռչունի,
Կրնայ թռչիլ, թեւ չունի:

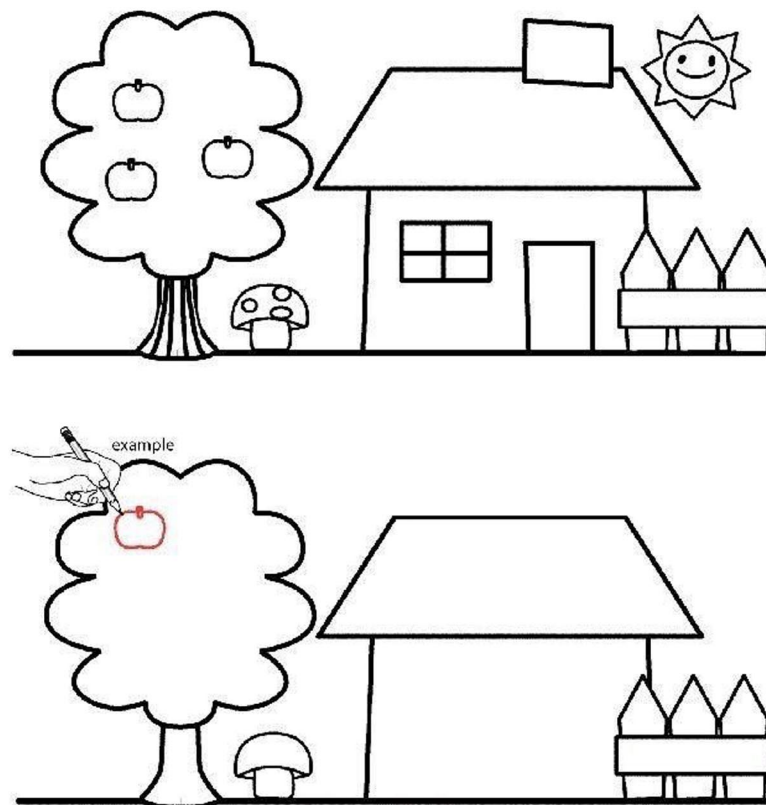
(ղվօ)

Թիւերը հերթականութեամբ միացնելով՝
ամբողջացո՛ւր պատկերը:

Երկրորդ պատկերը ամբողջացո՛ւր,
ապա գունաւորե՛՛ նախասիրած գոյներով:

Գունաւորե՛՛ միայն պտուղները:

ԽՆԴԱՅՈՂ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Հազի գետնեն քիչ մը վերցուցած էր գայն, յանկարծ զգաց, որ կրակի պես տաք է եւ ջուրի պես՝ կակուղ: Վախեն իր ձեռքէն նետեց այդ տարօրինակ կտորը: Իր նետած քարի կտորը հազի գետնին դպաւ, յանկարծ վերջնականօրէն անհետացաւ, ու անոր տեղ երեւցաւ վայրի խոզը, որ երեք անգամ պառաւին առջեւ պոչը շարժելէն ետք, ցատկոտելով փախաւ դէպի անտառ:

Անշուշտ գուշակեցիք, որ Տգեղ Խոզն էր այդ չար ոգին, որ այս խաղը խաղցաւ խեղճ պառաւին գլխուն, աւելցնելով անոր դժբախտութիւնը: Իրաւ որ Տգեղ Խոզ էր: Ծերուկը սակայն, կրկին իր պաղարիւնութիւնը չկորսնցուց եւ ոչ ալ՝ իր ժպիտը:

Ընդհակառակն սկսաւ լիաթոք խնդալ, մարելու աստիճան: Այնքան խնդաց, որ աչքերէն սկսաւ արցունք հոսիլ: Տեսնողը պիտի կարծէր, որ խենթացաւ:

Այսպէս, պառաւը խոր անդրադարձեր էր որ ասիկա Տգեղ Խոզին տգեղ խաղն էր, որուն ծուղակը ինկեր էր իր խնդութիւն մէջ, պառաւը միայն մէկ բանի կը ցաւեր, թէ ինչպէ՞ս առաջին վայրկեանէն իսկ չհասկցաւ որ ասիկա Տգեղ Խոզին չարութիւնն էր: Ես շատ լսեր էի Տգեղ Խոզի մասին, բայց երբեք մտքես չէր անցներ, որ ինծի պէս պառաւ կնկայ մը հետ ալ այսպէս անգութ բաներ պիտի ընէ: Եթէ գիտնայի, առաջին անգամ երբ հողէ ամանը գտայ գայն կտոր-կտոր կ'ընէի: Լեռ ու ձոր կը կտրէի, որ այդ ամանը փշուր փշուր ցրուէի: Մե՛ղք, որ չգիտցայ թէ այդ հողէ ամանին մէջ պահոււտած էր Տգեղ Խոզը, նախ՝ ոսկիի, յետոյ՝ արծաթի, ետքը՝ երկաթի ու վերջապէս՝ ճերմակ քարի կերպարանքով: Ես անձնապէս ոչինչ պիտի կորսնցնեմ. բնաւորութիւնս պիտի չփոխուի: Տգեղ Խոզին այս խաղը երբեք պիտի չփոխէ գիս: Բայց եթէ կարենայի գայն սատկեցնել, հազարաւոր մարդոց վրէժը լուծած պիտի ըլլայի, որովհետեւ ան ոչ միայն իմ, այլ հազարաւոր ուրիշ խեղճ մարդոց ալ գլխուն այսպէս անգութ խաղեր խաղցեր էր:

Այսպէս խօսեցաւ պառաւը ինքնիրեն. ան մնաց նախկին աղքատ կինը, նախկին խրճիթին մէջ: Ոչ կարմիր բաճկոն ունեցաւ, ոչ ալ խոր թեյաման: Փափուկ փետուրէ անկողինը միշտ ալ մնաց երազ: Սակայն պառաւը գոհ էր իր կեանքէն ու երջանիկ: Ճիշդ է, այդ բոլոր լաւ բաներէն ոչ մէկը ունեցաւ, բայց իր գիտցած պատմութիւններուն վրայ խոր մըն ալ աւելցաւ: Հիմա կրնար իր շուրջ հաւաքուած տոնոց պատմել Տգեղ Խոզին մասին եւ թէ ինչպէ՞ս ինք անոր ծուղակը ինկեր էր:

Փոքրիկ տղաքը, նոյնիսկ մեծերը պիտի խնդային իր խոր պատմութեան վրայ: Մարդիկ պիտի խնդային. ինք պիտի կարենար մարդ խնդացնել, ուրախացնել, ասիկա ալ հարստութիւն մը չէ՞ր իրեն համար:

Պառաւը անհամբեր կը սպասէր, որ փոքրիկները գլխուն հաւաքուէին...

(Վերջ)

Ո՞Վ Է Կոմիտաս Վարդապետ

(Նուիրուած է իր ծննդեան 155-րդ ամեակին)

Սողոմոն Սողոմոնեան ծնած է 26 Սեպտեմբեր 1869-ին, Զեօթահիա քաղաքը:

1875-ին, Սողոմոն կ'ընդունուի իրենց քաղաքին միջնակարգ ուսումնարանը, որուն շրջանը 1880-ին աւարտելէն ետք, կը մեկնի Պրուսա՝ ուսումը շարունակելու համար, ետքը կը վերադառնայ Հայրենի քաղաք:

1881-ին, 12-ամեայ Սողոմոն Զեօթահիոյ հոգեւոր առաջնորդ Գեորգ վարդապետի հետ կը մեկնի Ս. Էջմիածնի Գեորգեան ճեմարան՝ ուսում ստանալու նպատակով: Իր բացառիկ գեղեցիկ ձայնով Սողոմոն անմիջապէս կը գրաւէ իր ուսուցիչներուն ուշադրութիւնը, որոնք ոչինչ կը խնայեն իր գեղարուեստական ձիրքերը մշակելու եւ կատարելագործելու համար:

Կոմիտաս իր ուսուցիչ Սահակ Ամատունիի օգնութեամբ կը նուիրուի հայ հոգեւոր երաժշտութեան ուսումնասիրութեան, կը հմտանայ հայկական ձայնանիշերուն մէջ եւ աշակերտական իր տարիները կ'անցընէ հայութեան պահպանած հոգեւոր եւ ժողովրդական երգերը հաւաքելով, գրի առնելով ու մշակելով զանոնք:

1893-ին, ճեմարանի ուսումնական շրջանը աւարտելէ ետք, անմիջապէս կը դառնայ ճեմարանի ուսուցիչ՝ երգ ու երաժշտութիւն սորվեցնելու:

1895-ին, ան կ'արժանանայ վարդապետի աստիճանին, այնուհետեւ մեր ժողովուրդին ու աշխարհին կը ճանչցուի որպէս՝ Կոմիտաս վարդապետ:

Բեքինի Արքունական համալսարանին մէջ կը ստանայ իր բարձրագոյն երաժշտական ուսումը:

Կոմիտաս հայ ազգային երաժշտութիւնը կը ծանօթացնէ եւ զայն սիրելի կը դարձնէ օտար

հասարակութեան: Անոր սիրը կեդրոնացած էր միշտ այն կետին վրայ, թէ ինչպէս հայ երաժշտութիւնը ինքնուրոյն եղած է իր ծագումին մէջ:

1906-ին, կը հրաւիրուի Փարիզ՝ իր յօրինումներն ու կատարումները ներկայացնելու ճոխ յայտագիրով, նաեւ դասախօսութիւններ տալով հայ ժողովուրդին ազգային, հոգեւոր եւ ժողովրդական երաժշտութեան մասին:

Ան բազմաթիւ դասախօսութիւններ եւ համերգներ կ'ունենայ ամբողջ Եւրոպայի, Թուրքիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ, ներկայացնելով՝ այդ քիչ ճանչցուած հայկական երաժշտութիւնը: Այդ շրջանին իր մեծագոյն իրագործումներէն մէկը եղած է «Հայ գուսան» երգչախումբին կազմութիւնը:

Իր կարգին, 24 Ապրիլ 1915-ին ան կ'ենթարկուի Թուրքիոյ կազմակերպած ձերբակալութեան. ան թէեւ կը փրկուի, սակայն վերջնականապէս կը կորսնցնէ իր հոգեկան հաւասարակշռութիւնը:

1919-ին, արդէն ծանրօրէն հիւանդացած, Կոմիտաս վարդապետ կը տեղափոխուի Փարիզ, ուր աւելի քան 15 տարի հոգեբուժական խնամքի կ'արժանանայ, բայց երբեք չ'ապաքինիր:

Ան կը մահանայ 22 Հոկտեմբեր 1935-ին:

